

УДК: 330.341:502.131

JEL Classification: Q01, O44, G28, M21

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІНСТИТУЦІЙНИЙ БАЗИС РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕЛЕНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

МАЙСТРЕНКО Ольга

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

<https://orcid.org/0000-0002-8007-3191>

Статтю присвячено питанням формування інвестиційно-інституційного підґрунтя управління «зеленою» конкурентоспроможністю підприємств в Україні в умовах переходу до циркулярної економіки та посилення екологічних вимог до господарської діяльності. Актуальність тематики дослідження зумовлена необхідністю забезпечення ефективного функціонування інституційного середовища, здатного стимулювати екологічно орієнтовані трансформації підприємств, активізувати «зелені» інвестиції та підвищити конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобального переходу до сталого розвитку. У зв'язку з цим, дослідження має на меті сформулювати підхід до розвитку інвестиційно-інституційного базису, який забезпечить ефективне управління «зеленою» конкурентоспроможністю підприємств в Україні.

В статті досліджено роль інституцій моніторингу та державного екологічного контролю у формуванні «зеленої» конкурентоспроможності підприємств, визначено їх вплив на трансформацію екологічних обмежень у фактор підвищення ефективності господарської діяльності. Проаналізовано ефективність державного екологічного контролю в Україні, та визначено рівень відшкодування екологічних збитків, ступінь добровільної екологічної відповідальності бізнесу та результативність механізмів екологічного адміністрування. Обґрунтовано необхідність переходу від примусової моделі державного регулювання до стимулюючої системи інституційного впливу, орієнтованої на формування інвестиційної привабливості екологічно відповідального бізнесу. Проаналізовано динаміку екологічних інвестицій та витрат на охорону довкілля в Україні, та виявлено їх недостатню частку в структурі національного інвестиційного портфеля та переважно компенсаційний характер. Виявлено обмежений доступ підприємств до ринків «зеленого» капіталу, недостатній розвиток інструментів зеленого фінансування, низьку інтеграцію фінансових установ у процеси екологічного кредитування та недосконалість механізмів екологічного оподаткування. Дослідження міжнародного досвіду розвитку «зелених» фінансів дозволило визначити зростання ролі екологічного оподаткування, інструментів кліматичного фінансування та міжнародного партнерства у забезпеченні переходу до «зеленої» економіки. Обґрунтовано доцільність розвитку інклюзивного доступу підприємств до зелених фінансових ресурсів, формування національної таксономії зелених інвестицій, розширення інструментів державної підтримки та посилення координації інституційного середовища. Дослідження дозволило виявити, що формування ефективного інвестиційно-інституційного базису має ґрунтуватися на принципах прозорості, регуляторної стабільності, адаптивності, інтегрованості та екологічної спрямованості.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентні переваги, зелена конкурентоспроможність, інституційне середовище, зелені інвестиції, зелене фінансування, циркулярна економіка.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2026-20-41>

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Стаття надійшла до редакції / Received 19.03.2026

Прийнята до друку / Accepted 23.04.2026

Опубліковано / Published 30.04.2026

© Майстренко Ольга

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах трансформації економіки до циркулярних моделей та підвищення ролі екологічних стимулів виникає необхідність створення ефективного інституційного середовища для управління «зеленою» конкурентоспроможністю підприємств. Незважаючи на наявність законодавчих актів та нормативних документів у сфері екології, державний контроль і моніторинг в Україні поки що не виконують роль активного механізму стимулювання екологічно відповідальної поведінки бізнесу. Ефективність державного екологічного контролю низька, а рівень добровільної екологічної відповідальності підприємств не перевищує 28%. Також існує обмежений доступ до зеленого фінансування, відсутня національна таксономія зелених інвестицій, недостатньо розвинені інструменти зеленого кредитування та облігацій. Внаслідок цього формування стійких конкурентних переваг через екологічні ініціативи залишається обмеженим.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

У сучасних дослідженнях значна увага приділяється проблематиці функціонування системи моніторингу довкілля та розвитку «зеленої» економіки. Так, вчені Васенко О.Г. та співавтори [1] дослідили сучасний стан системи моніторингу довкілля в Україні. Питання стратегічних варіантів розвитку «зелених» корпоративних ініціатив та ризику «грінвошингу» розглянули Сяпін Д. та співавтори [2]. Вчені Рістанович Д. та співавтори [3] підкреслили значення інвестицій у «зелені» проекти для економік розвинених країн та запропонували застосування багатокритеріальних моделей оцінювання інвестиційної привабливості.

Дослідження Зінченка О.А., Яковенка В.С. [4] присвячено діагностиці потенціалу ринку зеленого інвестування в Україні. Вчені Волосюк М.В. та співавтори [5] розглянули економічні механізми стимулювання зелених інвестицій та підприємництва. Дослідження Калініченка С.М., Крюкової І.О. [6] висвітлили роль фінансово-інвестиційних інструментів у зміцненні стійкості аграрних підприємств, що є релевантним для розробки стратегії «зеленого» розвитку в агросекторі. Вчені Цимбалюк І.О. та співавтори [7] обґрунтували, що екологічна відповідальність підприємств може стати драйвером економічного зростання та розвитку зеленої економіки в Україні.

В працях Солік А. та співавторів [8] та Калас Б. та співавторів [9] проаналізовано ефективність екологічних податків і переходу на відновлювані джерела енергії у країнах ОЕСР та ЄС, що дасть нам змогу визначити передумови для імплементації подібних інструментів в Україні. Вчені Чечетова Н.Ф. та співавтори [10], Ярошевич Н.Б. і Якимів А.І. [11] досліджували екологічний податок як механізм державної екологічної політики, відзначаючи необхідність його адаптації до національних реалій. Варченко О. та співавтори [12] розглянули організаційно-фінансові аспекти «зелених фінансів» у повосенному відновленні України, що підкреслює практичну значущість інституційного забезпечення «зелених» інвестицій. Дослідники Беліс К. та співавтори [13] комплексно оцінили стан довкілля та клімату в Україні, що може бути використано для подальшого планування екологічно орієнтованих проєктів та політик.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є формування підходу до розвитку інвестиційно-інституційного базису, який забезпечить ефективне управління «зеленою» конкурентоспроможністю підприємств в Україні.

Для досягнення поставленої мети окреслено наступні завдання:

- ✓ проаналізувати стан інституційного середовища державного екологічного контролю та моніторингу в Україні;
- ✓ визначити проблеми та обмеження функціонування механізмів державного екологічного контролю та «зеленого» фінансування;
- ✓ дослідити структуру та динаміку капітальних інвестицій у сферу охорони навколишнього середовища та роль «зелених» інвестицій у формуванні конкурентних переваг;
- ✓ проаналізувати ефективність існуючих інструментів стимулювання добровільної екологічної відповідальності бізнесу;
- ✓ обґрунтувати рекомендації щодо удосконалення інституційного середовища «зеленої» конкурентоспроможності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В умовах необхідності прискорення переходу до циркулярних моделей господарювання та активізації екологічно орієнтованих стимулів економічної діяльності особливого значення набуває розвиток ефективної системи інституцій моніторингу та контролю. Саме вона формує підґрунтя механізму управління «зеленою» конкурентоспроможністю підприємств, забезпечуючи практичну реалізацію екологічних норм, стандартів і обмежень. Державний екологічний контроль охоплює комплекс інструментів, серед яких екологічні інспекції, аудит природоохоронної діяльності, перевірка та верифікація даних щодо викидів парникових газів, цифрові системи моніторингу, а також механізми звітності й прозорого розкриття інформації. Екологічні обмеження поступово трансформуються з регуляторного тиску у фактор підвищення ефективності діяльності, стимулюючи підприємства до впровадження ресурсозберігаючих технологій, скорочення викидів, розвитку циркулярних бізнес-моделей та підвищення інноваційної активності.

В Україні інституційний базис екологічного регулювання ґрунтується на положеннях Кодексу «Про надра», Закону «Про охорону навколишнього природного середовища», Законів України «Про природно-заповідний фонд України», «Про екологічний аудит», «Про питну воду та питне водопостачання», «Про управління відходами», Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Паризької угоди та інших нормативно-правових актах [1-5].

Створення нормативного базису інституційного регулювання питань моніторингу і контролю екологічної відповідальності суб'єктів господарювання в Україні на даний час не забезпечили виконання свого головного завдання – перетворення норм і стандартів на мотиватори, а функцію державного регулювання на функцію регулятивно-стимулюючого характеру. У підсумку, рівень ефективності державного екологічного контролю і моніторингу характеризується як «низький», а результати державного екологічного контролю, за висновками Європейського

агентства з охорони навколишнього середовища (ЕЕА) є малорелевантними до інтересів стейкхолдерів [6].

Такі висновки підтверджуються аналітичними даними моніторингової діяльності Державної екологічної інспекції України (табл. 1). Загальна сума збитків, нанесених навколишньому середовищу України за 2024 рік оцінюється у розмірі 1344,2 млн грн. за досить низького рівня економічної ефективності державного екологічного контролю, який не перевищує 10,3%. Незважаючи на високий ступень стягнення штрафів за порушення екологічних норм, ступень екологічної відповідальності українських господарюючих суб'єктів залишається низькою – у середньому на рівні 28%.

Таблиця 1

Ефективність державного екологічного контролю в Україні

Показники	2020	2021	2022	2023	2024
Загальна сума збитків екологічному середовищу, млн грн	2158,7	1068,8	1558,6	1453,7	1344,2
Сума відшкодованих збитків, млн грн	81,9	108,7	102,9	104,5	138,7
Частка відшкодованих збитків у добровільному порядку, %	-	-	26,2	25,9	28,0
Частка збитків з нествановленими особами, %	28,0	18,8	78,8	46,1	59,1
Коефіцієнт ефективності державного екологічного адміністрування, %	3,8	10,2	6,6	7,2	10,3
Сума екологічних штрафів, тис грн	8444,1	12547,8	3268,1	2750,3	4239,6
Коефіцієнт ефективності стягнення штрафів	96,0	94,5	94,9	62,8	0,97

Джерело: розраховано автором за даними [7]

Діючий механізм державного екологічного контролю в Україні ґрунтується ,переважно, на примусових методах та не спроможний здійснювати активний стимулюючий вплив на добровільну соціально-екологічну відповідальність бізнес-суб'єктів у суспільстві.

Завдяки властивому контрольному-регулятивному функціоналу, механізм державного контролю і моніторингу має значний потенціал впливу на екологічну поведінку та екологічну свідомість суб'єктів господарювання, перетворюючи їх на добровільну соціально-екологічну відповідальність, яка у свою чергу виступає ключовим фактором інвестиційної привабливості бізнесу за умов формування зеленої економіки. Системність, прозорість і передбачуваність контролю за дотриманням екологічного законодавства сприяють створенню прозорих та зрозумілих «правил гри», які знижують інституційні ризики та формують довіру з боку інвесторів. Інституційне середовище, сформоване на основі дієвого контролю, створює передумови для перерозподілу інвестиційних потоків на користь підприємств, що впроваджують екологічно безпечні технології, знижують вуглецеву інтенсивність виробництва та демонструють високий рівень екологічної відповідальності. У результаті формується свосередній «інвестиційний відбір», за якого екологічна поведінка стає економічно доцільною, а не нормативним обов'язком.

А даний час у світовій спільноті практично немає дискусій відносно стратегічної ролі «зелених» інвестицій як драйверу досягнення довгострокових конкурентних переваг для компаній і національних економік, які прагнуть до вуглецевої нейтральності, кліматичної захищеності та сталого розвитку. Разом з тим, автори звертають увагу на підвищений ступень їх ризикованості, можливість підвищення операційного тиску та зниження ефективності бізнесу у короткостроковій перспективі, недоброчесне використання державних субсидій у форматі «зеленого» камуфляжу. Результати досліджень свідчать, що необхідними передумовами стратегічної ефективності «зелених» інвестиційних потоків є висока екологічна відповідальність компаній та інституційна підтримка їх здійснення [8]

«Зелені» інвестиції стикаються з проблемами залучення і реалізації практично у всіх розвинутих країнах світу. Поряд з цим, обсяги «зеленого» інвестування щорічно суттєво зростають, зокрема, за такими напрямками вкладень, як відновлювальна енергетика, промислова переробка відходів, енергоефективність [9].

В Україні основними перешкодами розвитку «зеленого» інвестування постають низька прозорість механізмів залучення та підтримки зелених інвестицій, відсутність інклюзивного доступу бізнес-суб'єктів до ринків «зеленого капіталу», низька інтеграція банківських установ у процеси «зеленого» кредитування, дефіцит ESG даних та наслідки війни [10].

Поряд цим, проведена велика робота із гармонізації законодавчих основ «зеленого» фінансування із стандартами ЄС, прийнято Закони «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», «Про основні засади

(стратегію) державної екологічної політики України до 2030 року» [11, 12], доповнено Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» у частині нефінансової звітності, що сприяє побільшій уніфікації стандартів ESG діяльності із відповідними директивами ЄС. Сформоване інституційне середовище, необхідне для реалізації механізмів державної підтримки зеленого інвестування: ліміти викидів шкідливих речовин, екологічні стандарти природокористування, державні субсидії, гранти, компенсації частини інвестиційних витрат, екоподатки та страхові інструменти, діють спеціалізовані інститути верифікації та аудиту зелених проєктів. За ініціативою Міністерства економіки, довілля та сільського господарства України і Офісу зеленого переходу створені та діють національна платформа «Зелена платформа, портал інвестиційних проєктів, що підтримує проєкти сталого розвитку, створено єдиний проєктний портфель публічних інвестицій. Разом з тим, українські науковці констатують, що функціональна потужність інституційної підтримки «зеленого» фінансування в Україні є обмеженою, а створена інфраструктура потребує подальшого розвитку і удосконалення [13, 14]

Це підтверджує й незначна частка екологічних інвестицій й загальному обсязі національного інвестиційного портфелю – як засвідчують розрахунки, вона визначається різким трендом скорочення, (зокрема, за період 2021-2024 років) та становить не більше 0,10% від номінального ВВП. Майже у два рази також зменшується питома вага екологічних витрат у складі національного сукупного продукту – на кінець 2024 року вона дорівнювала 0,45% (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка капітальних інвестицій та витрат на охорону навколишнього середовища в Україні

Роки	ВВП, млн грн	Обсяг капітальних інвестицій, млн грн	Поточні витрати на охорону довкілля, млн грн	Частка капітальних інвестицій у номінальному ВВП, %	Частка поточних витрат у ВВП, %
2014	1566728	7960	13966	0,51	0,88
2015	1979458	7676	16916	0,39	0,85
2016	2383182	13390	19098	0,56	0,80
2017	2982920	11026	20466	0,37	0,69
2018	3558706	10074	24318	0,28	0,68
2019	3974564	16256	27480	0,41	0,69
2020	4194102	13240	28093	0,32	0,67
2021	5459574	14114	30691	0,26	0,56
2022	5191028	6446	24127	0,12	0,46
2023	6537825	8284	29314	0,13	0,44
2024	7658659	7806,8	34696,3	0,10	0,45

Джерело: розраховано автором за даними [15, 16]

Проблемною також залишається площина якісних характеристик зелених інвестицій – в Україні вони носять пасивний характер і спрямовані, здебільшого, на відшкодування наслідків погіршення навколишнього середовища та нівелювання завданої шкоди, тоді як для створення стратегічних конкурентних переваг зелені інвестиції мають мати проєктивні якісні параметри. (рис. 1). Як свідчать результати досліджень, близько 45% у структурі екологічних капітальних вкладень займають витрати на поводження з відходами, близько чверті витрат спрямовані на очищення водних ресурсів, 14% - на очищення атмосферного повітря.

Для подальшого удосконалення інституційного середовища забезпечення механізму управління конкурентоспроможністю має бути змінена сама логіка інвестування - від реагування на вже завдані екологічні збитки до їх упередження та системного зниження на етапі формування виробничих і технологічних рішень. Такий підхід забезпечує інтеграцію екологічного фактора у стратегічне управління господарською діяльністю, мінімізує довгострокові ризики та знижує сумарні витрати життєвого циклу продукції. Проактивні зелені інвестиції спрямовуються на модернізацію технологій, підвищення ресурсоефективності, декарбонізацію виробництва та впровадження замкнених бізнес-моделей, що дозволяє не лише уникати майбутніх екологічних втрат, а й формувати стійкі конкурентні переваги. Економічна доцільність зеленого інвестування визначатиметься не ефектом відшкодування, а здатністю генерувати превентивний екологічний та фінансовий результат, що є критично важливим в умовах посилення екологічних регуляторних вимог і трансформації інституційного середовища зеленої конкуренції.

Рис. 1 Структура капітальних інвестицій у охорону навколишнього середовища України, % (2024 рік)
 Джерело: побудовано автором за даними [17]

Одним з основних джерел нарощування обсягів інвестиційних вкладень та фінансової підтримки реалізації «зелених» проєктів у розвинутих країнах світу є екологічне оподаткування. Екоподатки за останні роки перетворились на ключовий інструмент сприяння переходу до «зеленої» економіки. У країнах ЄС надходження від екологічних податків складають 2,2% ВВП та 5,5% загальних податкових доходів [18]. Європейське екологічне законодавство активно трансформується від авторитарних механізмів у бік підвищення ступеня мотивованості платників до впровадження «зелених» способів виробництва і споживання [19]

Інституційне середовище екологічного оподаткування в Україні постає складовою фінансово-економічного механізму екологічної політики держави, підґрунтям якої є положення Податкового кодексу, що визначає правові засади справляння екологічного податку. Податкові надходження від екологічного оподаткування розподіляються між державним бюджетом і бюджетами територіальних громад, що за сучасних умов створює певний дисбаланс між фіскальною централізацією та фінансовим потенціалом місцевих територій, на які припадає основне екологічне навантаження [20].

Незначною, у порівнянні з країнами ЄС, залишається також частка надходжень від екологічного оподаткування у структурі податкових доходів Державного бюджету – 0,24% та національного ВВП – 0,05%. Загальний обсяг сплаченого екоподатку має тенденцію до зростання та у 2024 році склав 3916,2 млн грн (рис. 2).

Ми погоджуємось з висновками Ярошевич Н.Б. і Якимів А.І., які зазначають, що екологічний податок на даний час в Україні характеризується обмеженим фіскальним характером та не сприяє стимулюванню переходу виробництва до «зеленого» технологічного інвестування і декарбонізації, що зумовлює необхідність його подальшої трансформації у напрямі посилення регулятивної та мотивуючої функцій, гармонізації з європейськими підходами та розширення інструментів впливу на екологічну поведінку суб'єктів господарювання [22].

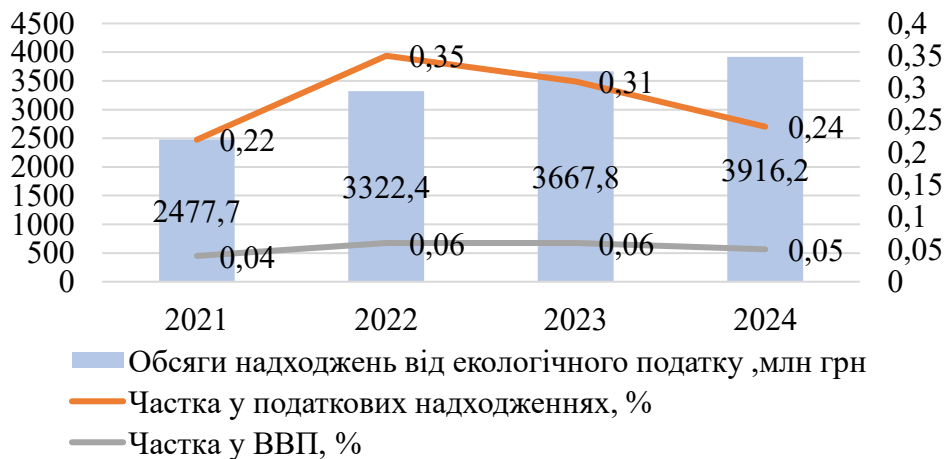

Рис. 2 Динаміка податкових надходжень від екологічного податку в Україні
 Джерело: побудовано автором за даними [21]

Як показують результати проведених досліджень, сучасна архітектура інституційного середовища забезпечення конкурентоспроможності економіки України потребує системного удосконалення у напрямі формування інклюзивного доступу до зелених фінансів. Фінансова інклюзія у сфері екологічно орієнтованих інвестицій визначає потенційну спроможність господарюючих суб'єктів до інтегрування у процеси зелених трансформацій. Інклюзивність має стати ключовою якісною ознакою інституційного середовища та реалізуватись через розширення інструментів зеленого кредитування, гарантій, субсидій, публічно-приватних фінансових платформ, які постають ключовими передумовами здобуття стійких стратегічних конкурентних переваг національної економіки.

Пріоритезація екологічного чинника як ключового фактора екологічної конкурентоспроможності, спричинила суттєве розширення інституційних контурів регулювання зелених фінансів в Україні. Крім профільних міністерств і відомств, за останні роки були створені спеціалізовані структури, головною метою яких є сприяння енергетичному переходу та досягнення цілей сталого розвитку. Серед них провідну роль виконують: Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, Фонд енергоефективності, Фонд декарбонізації України, Український фонд стартапів, Державна інноваційна фінансово-кредитна установа, Фонд розвитку підприємництва, Офіс зеленого переходу. В Україні потенціал зеленого фінансування використовується за рахунок таких інструментів, як зелені кредити, екологічний податок, рентні платежі, випуск зелених облігацій, акцизний податок на пальне, міжнародні трансферти та донорська допомога.

Водночас, відсутність цілісної національної таксономії зелених інвестицій, обмежений розвиток інструментів зелених облігацій і кредитування, низький рівень участі внутрішніх фінансових посередників та недостатня координація між інституціями зумовлюють обмежений доступ економічних агентів до зелених фінансових ресурсів [23]. У результаті інституційне середовище поки що не забезпечує повною мірою масштабування зелених трансформацій та потребує поглибленої інституційної модернізації відповідно до європейських підходів.

Одним з інструментів подолання обмеженості фінансового потенціалу української економіки у сфері інституційного середовища «зеленої» конкурентоспроможності постає розвиток міжнародного партнерства. Україна є учасником спільних ініціатив, що реалізуються у рамках співробітництва з ЄС та спрямовані на забезпечення прогресу у кліматичної та екологічної стійкості: Програма EU4Environment (фінансування з боку ЄС, ООН та ОЕСР), EU4Climate (фінансове забезпечення ЄС та ООН), EU4Energy (фінансування ЄС, Енергетичного співтовариства), Ukraine Facility. Поряд із певним прогресом, серед ключових напрямків подальшого удосконалення інституційного середовища, що сприяє «зеленим» трансформаціям в Україні з боку ЄС визначені покращення моніторингу навколишнього середовища, узгодження екологічних стандартів з європейськими стандартами, підвищення ефективності державного управління охороною природних та біологічних ресурсів [24].

На даний час основними партнерами України у сфері залучення зелених фінансових ресурсів під екологічно відповідальні національні проекти розвитку є: ЄІБ, Єврокомісія, ЄБРР, Німецький банк розвитку, Польський банк крайового господарства, ООН. Спільна міжнародна інвестиційна компонента кліматичного фінансування України у рамках програми Ukraine Facility (ЄС) реалізується через страховий механізм Ukraine Investment Framework. У пріоритеті зеленої фінансової підтримки економіки України з боку міжнародних партнерів - післявоєнне відновлення, енергетика, транспорт, підтримка малого і середнього бізнесу та відновлення інфраструктури вже на якісно нових екологічних засадах (табл. 3).

Отримані результати довели, що головним завданням інституційного середовища забезпечення механізму управління «зеленою» конкурентоспроможністю є стимулювання екологічно орієнтованих трансформацій економіки та добровільної екологічної відповідальності бізнесу і суспільства. Удосконалення існуючої архітектури інституційного середовища конкурентного розвитку в Україні має бути у першу чергу спрямовано на забезпечення інклюзивності доступу бізнесу до ринків капіталу і ресурсів та відповідати наступним якісним характеристикам: 1) прогностичність і стратегічна узгодженість; 2) регуляторна стабільність і передбачуваність; 3) транспарентність і відкритість інституцій; 4) координаційна інтегрованість елементів; 5) адаптивність та гнучкість; 6) пріоритетна екологічна спрямованість.

Таблиця 3

Обсяги міжнародної фінансової кліматичної підтримки України

Міжнародні інститути	Проекти екологічної підтримки	Інструменти зеленого фінансування	Обсяг фінансової підтримки
ЄС	Ukraine Investment Framework	Кредити, гранти, технічна допомога	1,5 млрд євро
		Страхове резервування	1,5 млрд євро
Міжнародна Фінансова Корпорація	Капіталовкладення у агропродовольчий сектор, будівництво, енергетику, транспорт, цифрову інфраструктуру	Прямі інвестиції, змішане фінансування, товарне фінансування, технічна допомога	2,2 млрд дол США
ЄІБ	Сталий розвиток, сприяння енергетичному переходу	Кліматичні облигації, інформатизація щодо проєктів сталого розвитку, гарантії для кредитних проєктів, кредити, акціонерний капітал	15,7 млрд євро
ЄБРР	Сталий розвиток енергетики, транспорту, логістики, промисловості, торгівлі	Гарантії для проєктів з недостатньою заставою при кредитуванні, кредити, гранти, технічна допомога	6,0 млрд євро
Німецький банк розвитку	Підтримка розвитку енергетики, охорона навколишнього середовища, сталий економічний розвиток, професійне навчання, послуги для ВПО і приймаючих громад	Пільгове кредитування, с співфінансування з місцевими банками, гранти, технічна допомога	1,3 млрд євро
Польський банк крайового господарства	Підтримка інвестицій у низьковуглецеву економіку, підтримка малого бізнесу на лінії фронту	Гарантії, позики, кредити, гранти, співфінансування	16 млн євро

Джерело: складено автором за даними [25]

**ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
 І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ**

Ефективне функціонування інвестиційно-інституційного базису важливо для забезпечення «зеленої» конкурентоспроможності підприємств в Україні. Аналіз стану державного екологічного контролю та моніторингу показав низький рівень їх ефективності, що зумовлює обмежену здатність існуючої системи перетворювати нормативні вимоги на мотиватори добровільної екологічної відповідальності бізнес-суб'єктів. Системна інтеграція інституцій державного контролю, екологічного оподаткування, механізмів зеленого фінансування та міжнародного партнерства є необхідною передумовою формування прозорого та прогнозованого інституційного середовища, яке стимулює впровадження ресурсоефективних технологій, декарбонізацію виробництва, розвиток циркулярних бізнес-моделей та підвищення інноваційної активності підприємств.

Дослідження також дозволило дійти висновку, що обмежений доступ українських господарюючих суб'єктів до ринків «зеленого» капіталу та низький рівень інтеграції внутрішніх фінансових посередників зменшують потенціал масштабування «зелених» трансформацій. Разом із тим, міжнародні програми та партнерства забезпечують додаткові ресурси для реалізації екологічно орієнтованих проєктів, проте потребують ефективної координації та гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами. У результаті, формування інклюзивного, прозорого та передбачуваного інституційного середовища є ключовою умовою стимулювання стратегічних «зелених» інвестицій, перетворення екологічної поведінки підприємств на економічно доцільну діяльність та забезпечення сталого зростання конкурентоспроможності національної економіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
2. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 № 2456-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
3. Про екологічний аудит : Закон України від 24.06.2004 № 1862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text>

4. Про питну воду та питне водопостачання : Закон України від 10.01.2002 № 2918-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14#Text>
5. Про управління відходами : Закон України від 20.06.2022 № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>
6. Васенко О. Г., Карлюк А. А., Черба О. В. Сучасний стан системи моніторингу довкілля в Україні. *Екологічні науки*. 2023. № 6(51). С. 73–77.
7. Результати здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища. *Державна екологічна інспекція України*. URL: <https://www.dei.gov.ua/>
8. Xiaoping D., Xue L., Xiaohang R., Miaomiao T. Green transformation or greenwashing? Strategic options for competitiveness in corporate green activities. *Journal of Environmental Management*. 2026. Vol. 398. Is. 15. 128546.
9. Ristanović V., Primorac D., Dorić B. The Importance of Green Investments in Developed Economies-MCDM Models for Achieving Adequate Green Investments. *Sustainability*. 2024. No. 16(15). 6341. DOI: <https://doi.org/10.3390/su16156341>
10. Зінченко О. А., Яковенко В. С. Діагностика потенціалу ринку зеленого інвестування: підходи та принципи в реаліях України. *Трансформація практики управління інноваційним розвитком соціально-економічних систем* : колективна монографія. Київ : НаУКМА, 2024. С. 510–531.
11. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
12. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
13. Волосюк М. В., Степаненко Т. О., Максимова І. І. Економічні механізми стимулювання зелених інвестицій та підприємництва. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-127>
14. Калініченко С. М., Крюкова І. О. Фінансово-інвестиційні інструменти зміцнення стійкості аграрних підприємств. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2025. № 8(211). С. 112–123.
15. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ns.htm
16. Цимбалюк І. О., Хомюк Н. Л., Смалюх В. М. Економічне зростання через екологічну відповідальність: перспективи розвитку зеленої економіки в Україні. *Інноваційна економіка*. 2024. Вип. 4. С. 151–157.
17. Структура капітальних інвестицій у охорону навколишнього середовища України, % (2024 рік). *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ns.htm
18. Sodiq A., Adewale S. H. The path to green economy: Do environmental taxes and renewable energy transition matter in OECD countries? *World Development Sustainability*. 2024. Vol. 5. 100189.
19. Kalaš B., Mirović V., Bolesnikov D., Saint Akadiri S., Radulesc M. Environmental Taxes and Sustainable Development in the EU: A Decade of Data-Driven Insights. *Systems*. 2025. Vol. 13(7). 503. DOI: <https://doi.org/10.3390/systems13070503>
20. Чечетова Н. Ф., Клименко О. М., Мала С. І. Екологічний податок: сучасні реалії та зарубіжний досвід. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-18>
21. Державна казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/>
22. Ярошевич Н. Б., Якимів А. І. Екологічний податок як інструмент реалізації державної екологічної політики. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-45>
23. Варченко О., Драган О., Ткаченко К., Рибак Н., Зубченко В. «Зелені фінанси» в повосенному відновленні України: організаційно-фінансові аспекти. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2024. Том 3(56). С. 75–85.
24. Belis C. A. et al. Status of Environment and Climate in Ukraine. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2025. URL: https://esdac.jrc.ec.europa.eu/public_path//shared_folder/doc_pub/JRC141480.pdf
25. Джерела Зеленого Фінансування. *Ukraine Investment Framework*. Офіс зеленого переходу. URL: <https://gto.dixigroup.org/>

REFERENCES:

1. Law of Ukraine No. 1264-XII *On Environmental Protection*. (1991). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
2. Law of Ukraine No. 2456-XII *On the Nature Reserve Fund of Ukraine*. (1992). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
3. Law of Ukraine No. 1862-IV *On Environmental Audit*. (2004). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text>
4. Law of Ukraine No. 2918-III *On Drinking Water and Drinking Water Supply*. (2002). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14#Text>
5. Law of Ukraine No. 2320-IX *On Waste Management*. (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>
6. Vasenko, O. H., Karliuk, A. A., & Cherba, O. V. (2023). Suchasnyi stan systemy monitorynhu dovkillia v Ukraini [Current state of the environmental monitoring system in Ukraine]. *Environmental Sciences*, (6), 73–77.
7. State Environmental Inspection of Ukraine. (n.d.). Rezultaty zdiisnennia derzhavnogo nahliadu (kontroliu) u sferi okhorony navkolysnogo pryrodnoho seredovyscha [Results of state supervision (control) in the field of environmental protection]. <https://www.dei.gov.ua/>
8. Xiaoping, D., Xue, L., Xiaohang, R., & Miaomiao, T. (2026). Green transformation or greenwashing? Strategic options for competitiveness in corporate green activities. *Journal of Environmental Management*, 398(15), Article 128546.
9. Ristanović, V., Primorac, D., & Dorić, B. (2024). The importance of green investments in developed economies-MCDM models for achieving adequate green investments. *Sustainability*, 16(15), 6341. <https://doi.org/10.3390/su16156341>
10. Zinchenko, O. A., & Yakovenko, V. S. (2024). Diahostyka potentsialu rynku zelenoho investuvannia: pidkhydy ta pryntsyipy v realiakh Ukrainy [Diagnostics of green investment market potential: approaches and principles in the realities of Ukraine]. In *Transformatsiia praktyky upravlinnia innovatsiynym rozvytkom sotsialno-ekonomichnykh system* [Transformation of the practice of managing innovative development of socio-economic systems] (pp. 510–531). NaUKMA.
11. Law of Ukraine No. 3480-IV *On Capital Markets and Organized Commodity Markets*. (2006). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
12. Law of Ukraine No. 2697-VIII *On the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the Period until 2030*. (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
13. Volosiuk, M. V., Stepanenko, T. O., & Maksymova, I. I. (2024). Ekonomichni mekhanizmy stymuliuвання zelenykh investytsii ta pidpriemnytstva [Economic mechanisms for stimulating green investments and entrepreneurship]. *Economy and Society*, (60). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-127>
14. Kalinichenko, S. M., & Kriukova, I. O. (2025). Finansovo-investytsiini instrumenty zmitsnennia stiikosti ahrarynykh pidpriemstv [Financial and investment tools for strengthening the stability of agricultural enterprises]. *Energy Saving. Power Engineering. Energy Audit*, (8), 112–123.
15. State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). *Environment statistics*. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ns.htm
16. Tsybaliuk, I. O., Khomiuk, N. L., & Smaliukh, V. M. (2024). Ekonomichne zrostantia cherez ekolohichnu vidpovidalnist: perspektyvy rozvytku zelenoi ekonomiky v Ukraini [Economic growth through environmental responsibility: prospects for green economy development in Ukraine]. *Innovative Economy*, (4), 151–157.
17. State Statistics Service of Ukraine. (2024). *Struktura kapitalnykh investytsii u okhoronu navkolysnogo seredovyscha Ukrainy, %* [Structure of capital investments in environmental protection of Ukraine, %]. https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ns.htm
18. Sodiq, A., & Adewale, S. H. (2024). The path to green economy: Do environmental taxes and renewable energy transition matter in OECD countries? *World Development Sustainability*, 5, Article 100189.
19. Kalaš, B., Mirović, V., Bolesnikov, D., Saint Akadiri, S., & Radulesc, M. (2025). Environmental taxes and sustainable development in the EU: A decade of data-driven insights. *Systems*, 13(7), 503. <https://doi.org/10.3390/systems13070503>
20. Chechetova, N. F., Klymenko, O. M., & Mala, S. I. (2025). Ekolohichni podatok: suchasni realii ta zarubizhnyi dosvid [Environmental tax: modern realities and foreign experience]. *Economy and Society*, (71). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-18>
21. State Treasury Service of Ukraine. (n.d.). <https://www.treasury.gov.ua/>
22. Yaroshevyh, N. B., & Yakymiv, A. I. (2022). Ekolohichni podatok yak instrument realizatsii derzhavnoi ekolohichnoi polityky [Environmental tax as a tool for implementing the state environmental policy]. *Economy and Society*, (36). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-45>
23. Varchenko, O., Drahan, O., Tkachenko, K., Rybak, N., & Zubchenko, V. (2024). "Zeleni finansy" v povoinnomu vidnovlenni Ukrainy: orhanizatsiino-finansovi aspekty ["Green finance" in the post-war recovery of Ukraine: organizational and financial aspects]. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 3(56), 75–85.
24. Belis, C. A., et al. (2025). *Status of Environment and Climate in Ukraine*. Publications Office of the European Union. https://esdac.jrc.ec.europa.eu/public_path//shared_folder/doc_pub/JRC141480.pdf
25. Ukraine Investment Framework. (n.d.). *Dzherela Zelenoho Finansuvannia* [Sources of Green Financing]. <https://gto.dixigroup.org/>

INVESTMENT AND INSTITUTIONAL FRAMEWORK FOR REGULATING THE PROVISION OF
GREEN COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES

MAISTRENKO Olga
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics,

The article is devoted to the issues of forming an investment and institutional framework for managing the green competitiveness of enterprises in Ukraine during the transition to a circular economy and the strengthening of environmental requirements for economic activity. The relevance of the research topic is confirmed by the need to ensure the effective functioning of the institutional environment capable of stimulating environmentally oriented transformations of enterprises, activating green investments, and enhancing the competitiveness of the national economy in the context of the global transition to sustainable development. In this regard, the study aims to develop an approach to the formation of an investment and institutional framework to ensure effective management of green competitiveness among enterprises in Ukraine.

The article examines the roles of monitoring institutions and state environmental control in shaping enterprises' green competitiveness and assesses their influence on transforming environmental constraints into a driver of business efficiency. The effectiveness of state environmental control in Ukraine is analyzed, and the level of environmental damage compensation, the degree of voluntary environmental responsibility among businesses, and the effectiveness of environmental administration mechanisms are assessed. The necessity of transitioning from a coercive model of state regulation to a stimulating system of institutional influence focused on increasing the investment attractiveness of environmentally responsible business is substantiated. The dynamics of environmental investments and expenditures on environmental protection in Ukraine are analyzed, and their insufficient share in the national investment portfolio and their predominantly compensatory nature are identified. Limited access of enterprises to green capital markets, insufficient development of green financing instruments, limited integration of financial institutions into environmental lending processes, and imperfections in environmental taxation mechanisms are revealed.

The study of international experience in developing green finance enabled the identification of the growing roles of environmental taxation, climate finance instruments, and international partnerships in ensuring the transition to a green economy. The expediency of developing inclusive access of enterprises to green financial resources, forming a national taxonomy of green investments, expanding state support instruments, and strengthening coordination within the institutional environment is substantiated. The study identified that the formation of an effective investment and institutional framework should be based on the principles of transparency, regulatory stability, adaptability, integration, and environmental orientation.

Keywords: *competitiveness, competitive advantages, green competitiveness, institutional environment, green investments, green financing, circular economy.*